

MUSEUM

Ons' Lieve Heer op Solder

't Haantje

52

't Haantje 52, november 2018 Nieuwsbrief van Museum Ons' Lieve Heer op Solder
Oudezijds Voorburgwal 38-40 1012 GD Amsterdam www.opsolder.nl

Doorleven

'Ja', dacht ik, toen in de workshop *Laat cultuur doorleven* de vraag werd gesteld: 'Durft u aan uw donateurs te vragen om Museum Ons' Lieve Heer op Solder, een gecertificeerd goed doel, op te nemen in hun nalatenschap?' Een flinke volzin. En het gaat om gevoelige materie, de gedachte aan sterven en alles daarna. 'In een museum is die gedachte eigenlijk niet eens zo heel erg ver weg', realiseerde ik me. Ik dacht aan de woorden die ik had opgeschreven voor vertrekkend voorzitter Maarten Elsenburg, woorden die ik al vaker voorbij had laten komen als het ging over bestuurders die de afgelopen 130 jaar veel betekend hebben voor Museum Ons' Lieve Heer op Solder. Ik memoreer graag aan Jaap Leeuwenberg, de conservator die Ons' Lieve Heer op Solder een stevige basis gaf door met eigen middelen te investeren in onroerend goed rondom het museum. Hij deed dat als professional bij leven, maar intussen zien wij deze investering als een nalatenschap die nog altijd van grote betekenis is. Dat vind ik bijzonder aan mijn werk voor Ons' Lieve Heer op Solder. De eeuwen kijken met ons mee. De huiskerk was er al lang voordat ik ermee kennis maakte en de huiskerk zal er zijn als ik er niet meer ben. Ik ben een passant op deze historische locatie. Het zijn grote schoenen om te vullen, de lat ligt hoog. Het museum is altijd bestuurd door wijze en genereuze betrokkenen die het grotere belang als uitgangpunt namen. Dat inzicht geeft mij richting.

In dit bulletin, Haantje 52, leest u over een aantal plannen die we ontwikkelen met het oog op de langere termijn. Een prachtig voorbeeld is *Voices of Tolerance*, het programma voor jongeren. *Voices of Tolerance* wordt zó krachtig omarmd door steeds meer betrokkenen, dat ik ervan overtuigd ben dat Ons' Lieve Heer op Solder een plek van betekenis zal blijven. Een plek waar het gaat over identiteit en zichtbaarheid. Daardoor blijft het museum inspireren en komen telkens nieuwe bezoekers naar ons toe. Dus, ja, ik durf u hierop te attenderen: Door Museum Ons' Lieve Heer op Solder te benoemen in uw nalatenschap kan het museum zicht houden op de toekomst. Gewoon doen!

En alvast heel veel dank.

Birgit Büchner
Directeur Museum Ons' Lieve Heer op Solder

Beeld: Plan M Concepts

Hedendaags verleden: Familie

Hoe krijgt de historische collectie van Museum Ons' Lieve Heer op Solder actuele, maatschappelijke betekenis? Over die vraag heeft het museum zich het afgelopen jaar gebogen. Met als uitkomst het plan om tot eind 2020 een aantal presentaties te maken waarin het religieuze erfgoed gekoppeld wordt aan hedendaagse kunst.

Medewerkers van het museum leggen op dit moment de laatste hand aan de eerste presentatie in deze reeks, met het thema Familie. Schilderijen, beelden en prenten met als onderwerp de Heilige Familie, krijgen in het nieuwe deel van het museum een tijdelijke plek, in combinatie met grote foto's van eigentijdse families.

Buitenwereld

'We hebben een gerestaureerd monument, we hebben een fraaie collectie. Die kunnen we mooi op orde hebben, oké, maar dan?', vraagt Hermine Pool, conservator religieus erfgoed. 'Je wilt ook weten wat daarvan de maatschappelijke waarde is, je wilt een relatie met de buitenwereld. Om daar achter te komen, moet je naar buiten. Dan moet je ramen en deuren openzetten en van gedachten wisselen met mensen van buiten.'

Marian Duff, curator cultuur en maatschappij, vult aan: 'We willen meer struc-

tuur brengen in de manier waarop we tentoonstellingen en presentaties maken. Tot dusverre gebeurde dat vooral ad hoc. Nu hebben we een structuur waarin we elk najaar en voorjaar een presentatie maken. Dat doen we in een projectteam, waarin mensen van binnen en buiten het museum nauw samenwerken; dus niet iedereen op zijn eigen eilandje.'

Zeggingskracht

Uitgangspunt vormen de kerkelijke najaars- en voorjaarscyclus, rond respectievelijk Kerst en Pasen. Reiken die tradities thema's aan die op dit moment leven in de samenleving? Heeft het religieus erfgoed ook nu nog zeggingskracht? Bij Kerst gaan de gedachten al snel naar de geboorte, de stal en de Heilige Familie. Maar in de samenleving is het toch vooral een familiefeest; reden om in de eerste presentatie te kiezen voor het thema Familie.

Hermine Pool: 'De vraag is of iedereen

in onze samenleving zich herkent in dat keurige beeld van de Heilige Familie, met een witte vader, een moeder en een kind. Hoe werkt zo'n beeld, en werkt dat voor iedereen hetzelfde? Of denken mensen meteen: daar heb ik helemaal niks mee, dat is mijn familieverhaal niet. Zo luisteren we naar de verhalen in de samenleving en proberen we vervolgens met andere ogen naar het erfgoed te kijken.' Deze zoektocht leidt tot een interessante wisselwerking tussen oud en nieuw, tussen traditioneel rooms-katholieke objecten uit verschillende kunsthistorische tradities en moderne kunstfoto's die speciaal voor deze presentatie zijn gemaakt. 'Ze hebben op een of andere manier een relatie met elkaar, maar die kunnen wij niet invullen. Dat is aan de kunstenaars.'

Afspiegeling

De fotografen hebben inmiddels vijf verschillende families geportretteerd; heel divers van samenstelling, een echte afspiegeling van de samenleving. 'Iedereen vond het hartstikke leuk om mee te doen; we hadden wel twintig families kunnen krijgen,' zegt Marian Duff. 'Dat is ook wel een trend van deze tijd: mensen willen zichzelf graag zien, hun roots tonen, hun verhaal delen. Herkenbaarheid, laagdrempeligheid – daar gaat het om.'

Met behulp van selfiesticks kunnen bezoekers straks duidelijk maken in welke familie ze zich vooral herkennen. 'Hoor ik bij het gezin van het kerstkind of bij die familie van vijftien personen, waarin de moeder een sterke rol speelt? Vervolgens hopen we dat er via #familieopsolder op sociale media een soort buzz ontstaat en mensen gaan nadenken over de waarde van familie.'

Voices of Tolerance

Experts in het samenleven met verschillen

Het gaat goed met Voices of Tolerance, het programma voor cultuureducatie van Museum Ons' Lieve Heer op Solder. Het programma is uitgebreid en vernieuwd en staat in de belangstelling van andere musea en erfgoedinstellingen.

Voices of Tolerance is inmiddels bezig aan zijn vierde seizoen. Het programma is bedoeld voor derdejaars vmbo-leerlingen. Zij worden tijdens creatieve workshops uitgedaagd om na te denken over tolerantie en vertellen dat vervolgens in muziek, tekst, beeld of een andere kunstzinnige uitingsvorm.

'We zijn continu aan het uitbouwen', zegt Frederique Windhorst, projectleider. Aanvankelijk ging Voices of Tolerance in september van start om te eindigen op de Internationale Dag van de Tolerantie (16 november). Nu beleeft het programma op deze dag zijn feestelijke kick-off (met o.a. onderwijsminister Van Engelshoven

en DJ Yung Nnelg) en eindigt het met een groot slotevent in april. 'Zo heeft de workshopdocent vaker contact met de scholieren en kan de klas wat langer broeden op het thema.'

Voor het derde jaar is Massih Hutak, rapper en columnist, één van de workshopdocenten. Nieuw zijn dit jaar mode-illustrator Ikram el Messaoudi, dichter Gershwin Bonevacia en vlogger Des Balentien. De docenten vertellen hun persoonlijke verhaal en fungeren zo voor de jongeren als een rolmodel. Samen met de klas bespreken ze, in een veilige setting, onderwerpen al religie, seksualiteit en diversiteit.

Frederique, Gershwin en Darren

Ik wil
dichter zijn.
Dicht bij jou,
maar ook
dicht bij mij.

#VOICESOFTOLERANCE

Community

Darren Schrandt (15) deed vorig jaar mee aan Voices of Tolerance, op een van de acht deelnemende vmbo-scholen. Net als enkele andere Voices, jongeren met een uitgesproken mening over tolerantie, is hij blijven 'plakken'. Het museum is nu bezig voor hem en de andere jongeren een soort *community* op te zetten, zodat zij betrokken kunnen blijven bij het educatieve programma.

Darren loopt inmiddels stage bij het museum. Hij maakte vorig jaar op de Internationale Dag van de Tolerantie in het museum indruk in het gesprek met André van Es, voorzitter van de Nederlandse Unesco-commissie. Darren vertelde over zijn hindoestaanse moeder en blanke vader en over de vreemde, discriminerende reacties die hij daar soms op krijgt. 'Maar ik lach daar meestal om.'

Tegelijk kent hij veel jongeren die om vergelijkbare opmerkingen heel boos of emotioneel kunnen worden. 'Je weet nooit wat er bij iemand speelt. Zelf ben ik nooit echt gepest, maar ik zie het wel om me heen gebeuren. Vaak gaat het om racisme of seksualiteit. Veel kinderen durven daar nauwelijks over te praten, zeker niet op school. Ze zijn heel onzeker, bang om hun mening te uiten. Er moet eerst een veilige sfeer zijn. Dan komt het vanzelf los, dan vertelt iedereen zijn eigen verhaal.'

Experts

'Vmbo-jongeren zijn experts in het samenleven met verschillen', zegt Annemarie van Eekeren, die vanuit het museum ook bij Voices of Tolerance betrokken is. 'Ze zitten op een diverse school, met een diverse problematiek, en ook nog eens met een stigma. Maar zoals burgemeester Van der Laan twee jaar geleden al zei: 'De jongeren snappen wat tolerantie is en wat er mankeert in deze mooie stad. Het zijn vaak de oudere mensen die niet het goede voorbeeld geven.' Het erfgoed van Museum Ons' Lieve Heer op Solder biedt een goed aanknopingspunt voor het gesprek over verdraagzaamheid. 'De zolderkerk staat voor tolerantie en gedogen, maar ook voor de lelijke kant daarvan: je mag wel iets doen, maar je mag het niet laten zien. Dat herkennen jongeren: ik ben homo, maar mag het niet laten zien; ik ben moslima, maar als ik dat toon, word ik meteen in een hokje gestopt.'

Belangstelling

Andere musea en erfgoedinstellingen kijken met belangstelling naar deze educatieve aanpak om de eigen identiteit te verbinden aan een maatschappelijk relevant thema. Sommige zijn daar zelf ook al mee aan het experimenteren. Met vier andere erfgoedpartners wisselt Museum Ons' Lieve Heer nu kennis en ervaring uit, in de hoop volgend jaar een blauwdruk te hebben waar ook andere musea van kunnen profiteren. De vier andere instellingen zijn: Herinneringscentrum Kamp Westerbork, Museum Het Dolhuys in Haarlem, het Gevangensmuseum in Veenhuizen en het Dordrecht Museum (Het Hof van Nederland). 'Hoe houden we erfgoed en collectie actueel?', vat Frederique Windhorst de gezamenlijke vragen samen. 'Hoe maken we connectie met de nieuwe tijd, de nieuwe generatie?'

Jacob de Wit even uit depot

Dit najaar schonk Museum Ons' Lieve Heer op Solder bescheiden aandacht aan Jacob de Wit, de ooit zo beroemde Amsterdamse schilder die onder meer het altaarstuk in de zolderkerk maakte. Het toonde diverse schetsen en schilderijen van De Wit, tot grote vreugde van conservator Robert Schillemans. 'Ik heb een zwak voor zijn werk.'

Het museum sloot zich daarmee aan bij een initiatief van Stichting Jacob de Wit2020, opgericht door oud-conservator Thijs Boers en andere liefhebbers van de achttiende-eeuwse schilder (1695-1754). Ook op andere plekken in de stad, onder meer in het Cromhouthuis, werd De Wit 'weer even in het zonnetje gezet'.

Beginnersstuk

'We hebben alles uit de kast getrokken wat we hebben', zegt Robert Schillemans. Daarbij gaat het om enkele tekeningen, een olieverfschets en een zelfportret. Voor het altaarstuk in de zolderkerk kwam de ontwerptekening te staan die de schilder ervan maakte. De tekening is volgens de conservator 'frisser en scherper' dan het altaarstuk zelf, dat duidelijk 'een beginnersstuk' is. Het is het vroegste Amsterdamse altaarstuk (1716) dat De Wit maakte. 'Hij was toen net terug van zijn leerjaren in Antwerpen, in een mooie katholieke omgeving, in de sfeer van Rubens aan wie hij veel heeft ontleend. De helft van de Amsterdamse kerken uit die tijd kreeg later altaarstukken van zijn hand, maar ook allerlei kerken buiten de stad.'

Witjes

Jacob de Wit is vooral bekend van zijn plafondstukken, met name in de Amsterdamse grachtengordel. 'Je kon bij hem terecht voor een heel interieurprogramma. Hij had daarvoor een heel goedlopend atelier, een beetje vergelijkbaar met dat van Rubens. Verder was hij beroemd om zijn 'Witjes': schilderijen met de illusie van beeldhouwwerk.' In 1995 wijdde Museum Ons' Lieve Heer op Solder een grote tentoonstelling aan De Wit, onder de titel Putti en Cherubijntjes. Sindsdien kocht het museum her en der werken van de schilder aan, die afgelopen maanden dus even uit het depot kwamen. De conservator hoopt dat na het Bijbels Museum (met een expositie in 2000) het Rijksmuseum nog eens aandacht aan De Wit schenkt. 'Ooit was hij de beroemdste Amsterdamse schilder. Zijn werk is levendig, beweeglijk. Het heeft frisheid en vrolijkheid.'

Jacob de Wit, *Doop van Jezus in de Jordaan*, schets voor altaarstuk, gemengde techniek, ca. 1716.

Feest in de stad

Speels inkijkje in feesten en gebedshuizen

Museum Ons' Lieve Heer op Solder heeft een nieuw educatief programma voor kinderen in de bovenbouw van het basisonderwijs. Het heet *Feest! in de stad* en gaat over de feestdagen en gebedshuizen van de vijf grote wereldreligies. Ook de niet-religieuze feestdagen komen aan bod.

Foto: Isabel Janssen, Outsider.i

Educatieve aandacht voor de religieuze feestdagen was er de afgelopen jaren ook al, onder meer in de vorm van een speciale audiotour voor kinderen. Museum Ons' Lieve Heer op Solder haakte daarmee aan bij het initiatief *Feest! Weet van je viert* van Museum Catharijneconvent. Inmiddels hebben zich hierbij tien musea aangesloten. Elk museum kiest zijn eigen invulling.

Speels

Ieder kind viert feesten, maar niet altijd dezelfde. Trees van Mansfeld, medewerker educatie: 'Dat is een mooi uitgangspunt om van elkaar te leren en elkaar beter te begrijpen. Welke feesten vier jij? Dan blijkt al gauw dat er in de kern van die feesten heel veel overeenkomsten zijn. Als kinderen die met elkaar ontdekken, dan vallen er misschien grenzen weg.' Om de overeenkomsten te ontdekken, liet het museum een digitaal feestdagen- en gebedshuizenspel ontwikkelen, het Rad van Feest. De klas kan het op het digibord spelen, ter voorbereiding op een bezoek aan de zolderkerk. 'Op een speelse wijze krijgen de kinderen allerlei wetenswaardigheden mee. Met leuke opdrachten: maak een plattegrond van een moskee, schrijf je eigen preek, doe een hindoedansje.'

Gebedshuizentour

Het idee om na bezoek aan de zolderkerk ook een kijkje te nemen in andere gebedshuizen is nog in ontwikkeling, want vooralsnog lastig uitvoerbaar. Een synagoge en een tempel zijn in de buurt, maar het is niet zo eenvoudig om er met een grote groep kinderen te komen. En een moskee is er niet in de directe omgeving. 'Wij kunnen zo'n gebedshuizentour logistiek nog niet faciliteren', zegt Trees van Mansfeld. 'Maar scholen kunnen er natuurlijk wel zelf voor kiezen om met de speciaal ontwikkelde kijkwijzers naar een gebedshuis in de buurt van de school te gaan.'

Afgelopen jaar hebben enkele scholen het programma uitgeprobeerd. De reacties waren positief. 'Veel leerkrachten vinden het ingewikkeld om de verschillende religies echt aandacht te geven. Ze vinden het fijn om dit handvat te gebruiken.' Dit jaar kunnen alle basisscholen ermee aan de slag. Voor scholen uit Noord-Holland en Flevoland is busvervoer naar het museum voor dit programma gratis, dankzij subsidies.

Agenda

28 oktober Vriendenochtend Voorbezigting Familie

Aanvang 11.00 uur

3 november Museumnacht, opening nieuwe tentoonstelling Familie

4 november Solderviering 11.00 uur-12.00 uur

16 november Internationale Dag van de Tolerantie Start van het programma voor scholen. Start van het programma voor scholen met o.a. de workshopdocenten.

2 december Solderviering 11.00 uur-12.00 uur

24 december Kerstnachtsmissen om 20.00 uur en 22.00 uur. Na afloop kerstbrood en glühwein (museumcafé). Kaarten zijn te koop vanaf 15 november. Vrienden van het museum krijgen korting.

6 januari Solderviering 11.00 uur-12.00 uur

Kijk ook op opsolder.nl/activiteiten voor de laatste agenda-updates.

Workshopdocenten vlnr: Des Balentien, Massih Hutak, Ikram el Messaoudi, Gershwin Bonevacia

Raad van toezicht

Op 14 juni zijn bij notaris Monique Laenen nieuwe statuten gepasseerd en heeft onze stichting een raad van toezicht. Na het afscheid van voorzitter Maarten Elsenburg eind oktober vorig jaar werd zichtbaar dat er in 2016/2017 een flinke vernieuwing had plaats gevonden. De raad van toezicht kent vijf leden: Eric Holterhues heeft de voorzittershamer opgepakt, Max Meijer is vanuit het bestuur aangebleven, evenals Diederik Slot. Twee nieuwe leden zijn: Evita Stoop en Sevil Karadag. U komt deze betrokken en enthousiaste toezichthouders ongetwijfeld nog vaak tegen in het museum.

Nieuwe medewerkers

Daphne van Breemen

Aangenaam! Ben je van de pers, dan kom je bij mij terecht. Ik doe namelijk sinds april de PR voor het museum. Maar niet alleen dat: ik ben ook verantwoordelijk voor de onderwijsmarketing. We hebben voor onderwijsinstellingen twee hele toffe projecten, Voices of Tolerance voor het voortgezet onderwijs en Feest! in de stad voor het basisonderwijs. Kijk eens op onze site voor meer informatie!

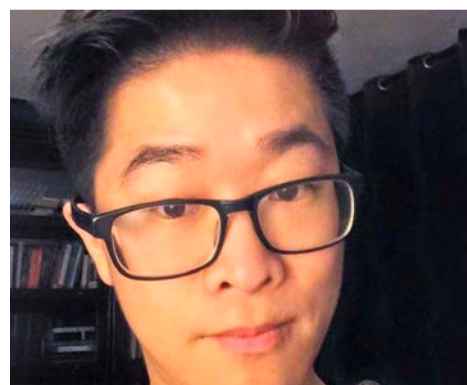

Leo Kroonen

Sinds begin september ben ik verantwoordelijk voor de marketing & communicatie van ons museum. Ik ben vooral geïnteresseerd in de diversiteit binnen onze pluriforme samenleving. We stellen onszelf continu de vraag: wie ben ik en mag ik zijn? Doordat deze vragen continu opspelen, blijft de geschiedenis van ons museum interessant.

Darren Schrande

Een 15-jarige op kantoor bij een museum? Ja, dat klopt helemaal, sinds september loop ik namelijk stage bij Ons' Lieve Heer op Solder. Ik doe een MBO-1 opleiding bij Almeerks en loop daarvoor nu bij het museum stage. Ik houd me bezig met Voices of Tolerance. Zelf ben ik ook een van de Voices uit 2017 en kijk ik ernaar uit om iedereen te ontmoeten! Kom dus gerust even langs.

Joseph Lai

Sinds mei mag ik in dit museum werken als office manager. Al jarenlang bezocht ik het museum met enorme verwondering. Het dubbelgevoel hoe katholieken hun geloof in de stad verborgen moesten houden, komt heel dichtbij als je de steile trappen opklimt en uiteindelijk de kerk op zolder bereikt. Kom, en ervaar het ook!

Colofon

Interviews: Bert van der Kruk
Eindredactie: Birgit Büchner
Coördinatie: Daphne van Breemen
Ontwerp: Studio Berry Slok
Druk: Drukkerij Tesink
Foto's: Museum Ons' Lieve Heer op Solder, tenzij anders vermeld

Overname van teksten of delen ervan is slechts toegestaan met bronvermelding en/of schriftelijke toestemming van het museum.
© Museum Ons' Lieve Heer op Solder

Ja, ik word vriend van Museum Ons' Lieve Heer op Solder en steun het museum voor

- € 30 per jaar
 Een hoger bedrag, namelijk € _____ per jaar

Naam _____

Adres _____

Postcode en woonplaats _____

Telefoonnummer / e-mail adres _____

Handtekening _____

Stuur deze bon op naar:

Museum Ons' Lieve Heer op Solder
Oudezijds Voorburgwal 38-40, 1012 GD Amsterdam
Vrienden van Museum Amstelkring rek.nr. NL69 ABNA 0542174804